

COVID-19 VE DERİNLEŞEN YOKSULLUK

Yetkili Yazar | Correspondent Author: **Berna AK BİNGÜL**

Covid-19 and Deepening Poverty



Yazar(lar) / Author(s)

Rengin AK¹

Berna AK BİNGÜL²

Armağan TÜRK³

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geliş Tarihi : 15/07/2022
Makale Kabul Tarihi : 04/11/2022

Anahtar Kelimeler:

Covid-19, Pandemi, Salgın,
Yoksulluk, Alkire-Foster

ÖZ

Tarih boyunca pandemi ve salgınların insan toplulukları üzerinde birçok etkisi olmuştur. Bu dönemlerde toplumsal bir sorun olan yoksulluk kavramı farklı boyutlarıyla ve daha derin etkileriyle karşımıza çıkmaktadır. Son yüzyıldaki tıbbi gelişmelere rağmen salgınlar toplumlar için tehdit oluşturmaktadır. Salgınlar bazen belirli bir bölgede etkisini gösterirken bazen de yayılarak pandemi haline gelmektedir. Salgınların en önemli yönü insan kaybına yol açması olsa da ekonomi üzerinde de önemli yansımaları olmaktadır. Bu yansımalar içinde yoksulluk üzerindeki etkileri önemlidir. Yoksulluk, sürdürülebilir geçim kaynakları sağlamak için gelir ve üretken kaynaklarının eksikliğinden daha fazlasını içermektedir. Açlık ve yetersiz beslenme, eğitime ve diğer temel hizmetlere sınırlı erişim, sosyal ayrımcılık ve dışlanmanın yanı sıra karar alma süreçlerine katılım eksikliği de bunun belirtileri arasındadır. Pandemi süreci çeşitli sosyal gruplar arasında orantısız bir yoksulluk ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bundan dolayı yoksulluğun ortadan kaldırılmasının hem sosyal hem de ekonomik etkileri olacaktır. Pandemi dönemleri yoksulluğun temelini oluşturan işsizlik ve eksik istihdamı etkilemektedir. Bu nedenle, üretken istihdam fırsatlarının yaratılması, yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması için esastır. Yoksullar, özellikle kadınlar ve genç insanlar için hem gelir hem de güçlenme sağlayan insana yakışır işler sağlanması da işin farklı bir boyutudur.

Bu çalışmada Covid-19 salgınının, en genel haliyle gelire sahip olamama olarak tanımlanan yoksulluk üzerindeki etkisi ele alınacaktır. Yoksulluk herkes tarafından bilinen bir gerçeklik olmakla birlikte yoksulluğun ölçülmesi konusunda farklı görüşler vardır. Literatürde yer alan çalışmaların bir kısmı bir standart oluşturmaya çalışırken bazı çalışmalarda yoksul nüfusun sayısını tespiti yöneliktir. Bu çalışmalar yoksulluğun ölçümüyle ilgili birçok yöntemin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu kapsamda çalışmada literatüre katkı olması açısından çok boyutlu yoksulluğu ölçme yöntemi olarak Alkire-Foster yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem kullanılarak Türkiye için yapılan analizde 2019 ve 2020 yılı önceki yıllarla karşılaştırılarak Covid-19 döneminde yoksulluğun etkisi ölçülmüştür. Alkire-Foster yöntemi, her bir kişinin

¹ Prof. Dr., Kırklareli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, e-posta: rengin.ak@klu.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0003-0364-9975>

² Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi Finans ve Bankacılık Bölümü, e-posta: berna.akbingul@klu.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-2813-2780>

³ Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, e-posta: aturk@bandirma.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-6646-9333>

aynı anda karşı karşıya kaldığı sağlık, eğitim veya yaşam standartları gibi çoklu yoksunlukları yansıtır. Elde edilen sonuçta rakamın büyümesi yoksulluğun arttığını, küçülmesi ise yoksulluğun azaldığını göstermektedir.

ARTICLE INFORMATION

Submission Date : 15/07/2022
Accepted Date : 04/11/2022

Keywords:

Covid-19, Pandemic,
Outbreak, Poverty, Alkire-
Foster

ABSTRACT

Although pandemics and epidemics have significantly affected human communities throughout history, this social problem exhibits different and deeper dimensions today. Despite the medical advances in the last century, epidemics pose a threat to societies. While epidemics sometimes show their effect in a particular region, sometimes they spread and become a pandemic. Although the most vital aspect of outbreaks is the loss of people, they also have grave repercussions for the economy. One of these reflections is the poverty effect. Poverty means more than a lack of income and productive resources to provide sustainable livelihoods and encompasses hunger and malnutrition, limited access to education and other fundamental services, social discrimination, exclusion, and lack of participation in decision-making processes. Pandemics lead to the emergence of disproportionate poverty among various social groups, and thus the combat for eradication of poverty will have both social and economic effects. Pandemic periods bring along unemployment and underemployment problems, which form the basis of poverty. Therefore, employment opportunities are essential for poverty reduction and sustainable economic and social development. Providing respectable jobs that provide both income and empowerment for the poor, especially women and young people, is another requirement of the situation.

The current study discussed the impact of the COVID-19 pandemic on poverty, which is the inability to have income in its most general form. Although poverty is a reality known to everyone, there are different views on the measurement of poverty. While some studies in the literature seek to establish a standard, some studies aim to determine the number of poor people. These studies have produced many methods of measuring poverty. In this context, this research, preferring the Alkire-Foster multidimensional poverty measurement method, calculated the impact of poverty in Türkiye during the COVID-19 period by comparing 2019 and 2020 with previous years. The Alkire-Foster expresses the multiple deprivations that each person simultaneously faces, such as health, education, or living standards. Upward results indicate higher poverty, while downward results.

1.Giriş

Birinci Dünya Savaşı sonrasında tıbbi alanda ortaya çıkan gelişmeler ortalama insan ömrünün uzamasında etkili olmuştur. Tıp alanında yaşanan gelişmeler bazı hastalıkların ölümcül olmaktan çıkmasına yol açmıştır. Büyük ölüm ve salgınlara yol açan çiçek hastalığı tamamen ortadan kalkarken, çocuk felci, kızamık, difteri gibi hastalıklarda aşılama ile birlikte yok denecek kadar azalmıştır. Bu gelişmelere rağmen salgınlar insan yaşamını hala etkilemektedir. Salgınların belirli bölgelerde ortaya çıkması bir sorun olsa da asıl sorun ortaya çıktığı bölgeden yayılarak pandemi haline gelmesidir. Salgınların birçok etkisi olmakla birlikte en önemli etkisi insan kaybına yol açmasıdır. Salgınlar ve pandemilerin insan kaybına yol açması istihdam kaybına yol açmasından

dolayı ekonomiyi de etkilemektedir. Literatürde yer alan çalışmalarda salgın hastalıkların sağlık, ulaşım, tarım ve turizm sektörleri dahil olmak üzere çeşitli kanallar aracılığıyla bir ülke ekonomisini etkilediğini göstermektedir. Aynı zamanda, diğer ülkelerle ticaret de etkilenebilirken, modern ekonomilerin birbirine bağılılığı, bir salgının uluslararası tedarik zincirlerini de etkileyebileceği anlamına geliyor. Bu etkiler ve hızlı kentleşme, artan uluslararası seyahat ve iklim değişikliğinin, salgınları sadece yerel bir olgu olmaktan çıkarıp küresel bir olgu haline getirmektedir. Bununla birlikte, tüm ülkelerin bu tehdide karşı gerekli önlemleri almalarının önemli olduğu da ortaya çıkmıştır.

Salgın ve pandemilerde yaşanan insan kayıpları işgücünün azalmasına yol açarak ekonomiyi etkilemektedir. Bu süreç devamında ekonominin yavaşlamasıyla birlikte gelirlerin azalması işsizliğin artması ile hane halkını etkilemektedir. Gelirlerin azalması ya da hiç gelir elde edememe yoksul kategorisine giren insan sayısını arttırmaktadır. Kısacası pandemi dönemleri yoksulluk üzerinde etkilidir ve yoksul sayısının artmasına yol açmaktadır. Yoksulluk kavramı sosyal bir olgu olmasından dolayı her dönem tartışılan bir konu olmuş ve yoksulluğun azaltılması ve giderilmesine yönelik çalışmalar gündemde kalmıştır. Pandemi dönemlerinin yoksulluğu arttırması bu dönemlerde yoksulluk ile ilgili çalışmaları da arttırmaktadır. Literatürde yoksulluk ile ilgili çalışmaları iki ana başlığa ayırabiliriz. Birinci kısımda yoksulluğun tanımı ve kimlerin yoksul sayılması gerektiğine yönelik çalışmalar varken ikinci kısımda yoksulluğun ölçülmesinde kullanılacak kriterler ve hesaplama yöntemleri bulunmaktadır. Bu ayırmda yoksulluğun tanımının yapılması hesaplanmasına göre daha kolay olmaktadır. Bunun temel nedeni ülkelerin sosyal ve ekonomik yapılarının farklı olmasından dolayı yoksulluk kriterlerinin farklılaşabileceğidir. Bir diğer sorun ise yoksulluğu ölçmek için kullanılan değişkenlerin ülkelere göre farklılaşmasıdır. Kullanılan yöntemlerdeki veri setinin her ülke için sağlanabilmesi mümkün olmamaktadır.

21 yy. da Çin’de ortaya çıkarak önce ulusal sonrasında küresel etki yaratan ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Pandemi olarak tanımlanan Covid-19, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde dezavantajlı gruplar üzerinde derin bir sağlık ve ekonomik etkiler yaratmıştır. Salgının yayılımını azaltmak için uygulanan, sosyal mesafe, karantina gibi kısıtlamalar, ücretsiz izne ayrılma, uzaktan çalışma, kısa çalışma gibi uygulamalar özellikle gelir düzeyi düşük olan ve yoksulluk ile mücadele eden savunmasız insanların gelir kaybı yaşamalarına yol açmıştır. Yaşanılan gelir kayıpları savunmasız durumda olan ve kırılgan topluluğu ifade eden yoksulları temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma getirmektedir. Küresel düzeyde yoksulluğu önlemeye yönelik uygulamalar ve politikalar Covid-19 ‘un yıkıcı etkileri nedeniyle işlevsiz hale gelmekte ve yoksulluğu derinleştirici etki yaratmaktadır.

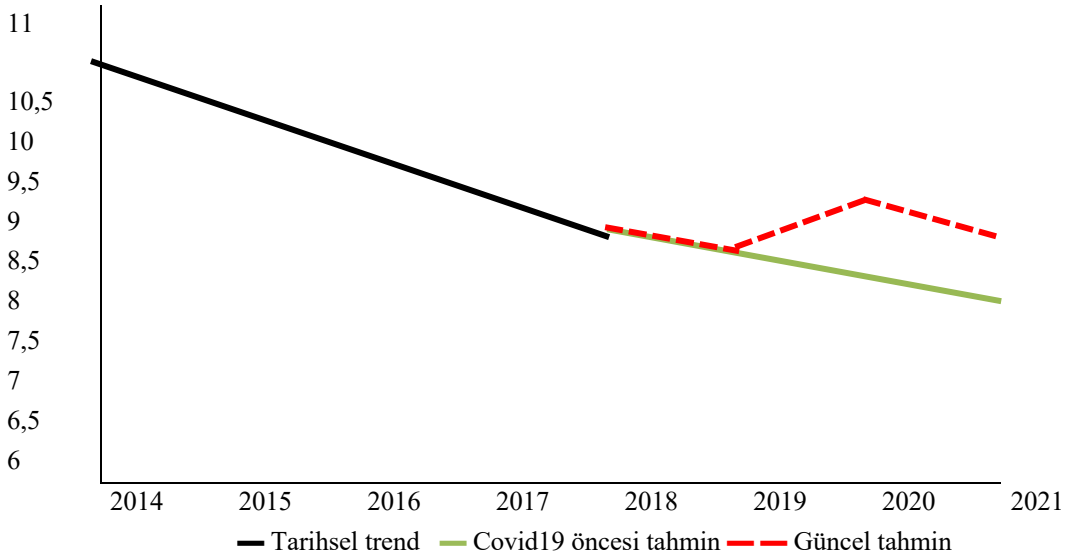
Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin küresel bir problem olan yoksulluk üzerindeki etkileri farklı yönleri ile ele alınarak Türkiye için yapılan analizde 2019 ve

2020 yılı önceki yıllarla karşılaştırılarak Covid-19 döneminde yoksulluğun etkisi incelenmiştir. Bu incelemede Alkire-Foster yöntemi tercih edilmiştir. Literatürde daha kapsamlı ve farklı yöntemler olmakla birlikte literatüre katkı sağlamak ve farklı yöntemlerle elde edilen sonuçların karşılaştırılması amacıyla çalışmada Alkire-Foster yöntemi kullanılmıştır.

2. Pandemi ve Yoksulluk İlişkisi

İnsani, ekonomik ve sosyal bir kriz olan ve WHO tarafından pandemi olarak nitelendirilen Covid-19, toplumlara özünde saldırarak sağlık krizinden çok daha fazlasını ifade etmektedir (UN, 2020a). Yarattığı yıkıcı etki küresel yoksulluğun azaltılmasında yıllarca kaydedilen ilerlemeyi ve çabayı ortadan kaldırmaktadır (Yasmin vd. 2021). Küresel düzeyde Covid-19'un potansiyel etkisi, 2030'a kadar yoksulluğu sona erdirmeye konusunda BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi için bir zorluk teşkil etmektedir (Sumner vd. 2020a:8).

Şekil 1. Covid-19'un Küresel Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: (Küresel Yoksulluk Oranı %)



UNU Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırmaları Enstitüsü (UNU-WIDER) tarafından yayınlanan araştırmada, küresel pandeminin ekonomik yansımalarının küresel yoksulluğu toplam nüfusun %8'i kadar artırabileceği ve özellikle orta gelirli gelişmekte olan ülkelerde yoksullaşmaya karşı yürütülen mücadelede elde edilen kazanımları salgının tehdit ettiği, bu ülkelerde salgının dramatik bir şekilde artacağı ve küresel yoksulluğun Güney Asya ve Doğu Asya'daki gelişmekte olan ülkelere geri kayacağı öngörülmektedir (UNU, 2020).

Covid-19 salgını nüfusun tümü ve özellikle de en savunmasız durumda olan ve yoksulluk çeken insanlar, yaşlılar, engelliler, gençler ve kadınlar da dâhil olmak üzere tüm toplumu etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Bu konudaki ilk sonuçlar, virüsün sağlık ve ekonomik etkilerinin yoksul insanlar tarafından orantısız bir şekilde karşılandığını göstermektedir (UN, 2020a). Salgını kontrol altına almaya yönelik tedbirlerin savunmasız çalışanlar ve kadınlar üzerinde orantısız etkileri olduğundan, Covid-19'un eşitsizliği geçmiş krizlerden daha da kötü hale getirmesi beklenmektedir (IMF, 2020a).

Akademisyenler, devlet kurumları ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından yürütülen ve/veya analiz edilen birçok araştırma, yoksulluğun, yoksul insanların yaşamları üzerindeki etkilerini belgelemiştir. Yoksulluk toplumun tamamını etkilemekle birlikte çocuklar üzerindeki etkisi daha da fazladır. Genel olarak, yoksul çocuklar yetişkin olduklarında daha fakir olma olasılıkları, liseyi bırakma, ergenlik çağında ebeveyn olma ve iş sorunları yaşamalarından dolayı daha yüksektir. Yoksul olmayan çocukların yalnızca yüzde 1'i genç yetişkinler olarak fakir hale gelse de yoksul çocukların yüzde 32'si genç yetişkinler olarak yoksullaşmaktadır (Ratcliffe & McKernan,2010:8). Yoksulluğun ortaya çıkmasında birçok etken olmakla birlikte yoksulluğun sonucu olarak, boşanma ve aile içi çatışmalar da dahil olmak üzere çeşitli aile sorunlarına sahip olma, yoksul insanların çeşitli sağlık sorunları olma olasılığı daha yüksektir. Yoksulluk içinde büyüyen çocukların liseden mezun olma veya üniversiteye gitme olasılıkları daha düşük ve sokak suçu işleme olasılıkları daha yüksektir (University of Minnesota Libraries Publishing, 2010). Bu sonuç göstermektedir ki mevcut pandeminin yoksulluk üzerine gerçek etkileri uzun vadede gözlemlenecektir.

Yoksulluk içinde yaşamak genellikle Covid-19'a ve ekonomik etkilerine daha fazla maruz kalma anlamına gelir ve kriz aslında artan yoksulluk ve eşitsizlik arasında bir kısır döngüyü de beraberinde getirmektedir. Savunmasız olanlar hem kilitlenmelerden hem de salgının doğrudan sağlık tehdidinden en ağır şekilde etkilenirken, uzaktan çalışma becerilerine sahip hizmet sektöründe çalışan kesim önemli ölçüde daha fazla korumadan yararlanma olanağına sahiptirler. Krizin ardından teknolojik donanıma sahip zengin ve orta kesim kazanımlardan yararlanırken, yoksullukla mücadele eden bireyler yoksulluk içinde kalarak gelir, sağlık ve eğitim problemleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum uzun süreli etkiler yaratacaktır (UN, 2020b).

Karantina önlemleri ve ekonomik faaliyetteki düşüş nedeniyle işgücü arzı düşmektedir. Dünyadaki çalışma çağındaki nüfusun önemli bir kısmı yoksulluk riski altında olup bu durumda istihdam, bireylerin ve ailelerinin sadece temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik bir konu olmaktadır. Birçok kişi özellikle düşük maaş ile sosyal koruma ve haklara ya az erişimle veya bu haklara sahip olmadan, özellikle kayıt dışı ekonomide savunmasız işlere girmek zorunda kalmaktadır (Social Watch,

2019). Tarım ve hizmet sektörlerinde, genellikle küçük işletmelerde veya aile işletmelerinde kayıt dışı olarak istihdam edilme durumunda ise sosyal koruma ve finansal erişime uzak olan bu grubun pandemiden derinden etkilenmesi sonucunu doğurmaktadır.

Covid-19 krizi tüm dünyaya şok dalgaları yaratırken, düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler bu duruma yanıt vermek için çareler ararken hem dış şoklardan sert bir şekilde etkilenmeleri hem de virüsün yayılması ve onu kontrol altına almak için alınan kilitleme önlemleri nedeniyle ciddi iç daralmayla karşı karşıya kalmışlardır. Aynı zamanda, sınırlı kaynaklar ve zayıf kurumlar, birçok düşük gelirli gelişmekte olan ülke ekonomilerini destekleme kapasitesini kısıtlamaktadır (IMF, 2020b).

3. Literatür Taraması

Covid-19 sürecinde çok boyutlu yoksulluğu ölçmek için Brezilya için yapılan bir çalışmada Alkire Foster ve bulanık küme yaklaşımı kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, ülkedeki yapısal yoksunlukları ve bölgeler ve etnik gruplar arasında önemli eşitsizliği ortaya koymuştur. Ampirik kanıtlar, pandemi dönemlerinde en savunmasız gruplara öncelik verilmesi gerektiğine dair ek bir uyarı sunmuştur ve koordineli ulusal eylem planına ihtiyacı güçlendirmiştir (Tavares & Betti,2021:1).

Sumner vd. (2020b) çalışmalarında, Covid-19 salgınının gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk insidansı, yoğunluğu ve şiddeti ve küresel yoksulluğun dağılımı üzerindeki potansiyel etkisi için bir dizi tahminde bulunmuş ve Covid-19'un yoksullukta önemli ölçüde artışlar yaratacağı ifade edilmiştir. Tahminlere göre 1,90 dolarlık yoksulluk sınırının altında 400 milyona kadar, 3,20 dolar ve 5,50 dolarlık yoksulluk sınırları altında 500 milyondan fazla yeni yoksul ortaya çıkabilecektir. Ayrıca, her bir yoksulluk sınırının altındaki küresel gelir açığı yüzde 60'a kadar genişleyebileceği hesaplanmıştır. Son olarak, küresel yoksulluğun yerinin orta gelirli ülkelere, Güney Asya ve Doğu Asya'ya kayacağını gösteren ülke düzeyinde yoksulluk tahminleri yapılmıştır.

Sumner vd. (2020a) tarafından yapılan farklı bir çalışmada, ekonomik durgunluğun, milyonlarca insanı yoksulluğa iteceği ve 138 gelişmekte olan ve 26 yüksek gelirli ekonomiyi kapsayan hızlı bir simülasyonda, en ılımlı senaryoda bile Covid-19'un fazladan 85 milyon insanı yoksullaştırabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Covid-19'un yoksulluk üzerine etkileri için Endonezya'da hastalığın en yaygın olduğu Palangka Raya şehri için yapılan çalışmada, öncelikle salgının yoksulluk üzerinde önemli bir etkileme potansiyelinin var olduğu vurgulanmıştır. Salgına bağlı küresel ekonomik durgunluk bölgede yoğun olarak görülen küçük ve orta ölçekli işletmelerin çalışma normal rutinlerini bozmakta ve istihdam üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan gelir kayıpları hem çalışanları hem de işletme sahiplerini etkilemektedir. Ayrıca salgın sonrası dönemde bazı işletmelerin tamamen ortadan kalkacak olması hem bölge hem de ülke ekonomisi açısından etkiler

yaratacağından bunun sonucu olarak bölge halkının gelir kaybı yanında ülkenin tamamı içinde bir gelir kaybı ortaya çıkabilme tehlikesi bulunmaktadır (Ningrum vd., 2020:626-27).

Amerika için aylık veriler kullanılarak mevcut salgının gelir ve yoksulluk üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışma, salgının başlangıcında, hükümet politikasının yoksulluğun düşmesine ve bir dizi demografik grup ve coğrafyada düşük gelir yüzdelerinin yükselmesine yol açtığını göstermiştir. Yapılan simülasyon yoksulluktaki tüm düşüşün, işsizlik sigortası yardımları ve Ekonomik Etki Ödemeleri dahil olmak üzere devlet yardımlarındaki artışla açıklanabileceğini göstermiştir (Han vd., 2020:1).

Amerika için yapılan farklı bir çalışmada ise bir ailenin yıllık kaynaklarına dayalı yoksulluk ölçümleri yerine aylık kaynaklara dayalı yoksulluk ölçümleri kullanılmıştır. Yapılan hesaplamalarda 2020 yılı için yoksulluk oranının %15'ten %16,7'ye yükseldiği hesaplanmıştır. Aylık yoksulluk oranlarındaki artışlar özellikle Siyah ve Hispanik bireylerin yanı sıra çocuklar için daha şiddetli olmuştur (Parolin vd., 2020:1).

Covid-19 salgınının Endonezya'daki büyüme ve yoksulluk üzerindeki etkisini tahmin etmek için, geçmiş bir şok modeline dayalı simülasyonlarda, ekonomik büyüme oranının %4,2'ye düştüğü Covid-19 etkisinin en iyi senaryosunda, yoksulluk oranının Eylül 2019'daki %9,2'den 2020 sonunda %9,7'ye yükseldiğini ve bunun daha fazla insanı yoksullaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ekonomik büyüme oranının %-3,5'e düştüğü en kötü senaryo ise, yoksulluk oranının %16,6'ya yükselerek 19,7 milyon daha fazla insanın fakirleşmesi sonucunu ifade etmektedir (Suryahadi vd., 2020:188).

Covid-19'un etkileri ile ilgili Decerf vd. (2020) tarafından yapılan çalışma da ise Covid-19 salgınının neden olduğu ölüm ve yoksulluk artışlarının küresel refah sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmada üç ana bulgu ortaya çıkmıştır. Birincisi, 2020 yılının haziran ayı başlarında, salgın 150 ülkede en az 68 milyon ek yoksulluk ve yıllık 4,3 milyon yaşam kaybına neden olmuştur. İkincisi, pandemide ortalama ömrün azalması kişi başına GSYİH'yi sistematik olarak azaltmakta ve yoksulluk, yoksul ülkelerde refah maliyetlerinin çok daha büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Son olarak, herhangi bir politika müdahalesi olmaksızın, kaybedilen yaşam yılı, yoksullukta geçirilen yıllardan daha büyük olma eğilimindedir ve genel refah kayıplarının daha büyük olduğudur.

Buheji (2020) çalışmasında, Covid-19'un ekonomik etkisinin üç olası senaryo aracılığıyla ortaya çıkabileceğini vurgulanmıştır. Birinci senaryo dünyadaki ülkelerin çoğunda, işgücü üretkenliği şoku, işçilerin gelir azalması ve bu da işgücü verimliliğinde ortalama düşüşe neden olmasıdır. İkinci olarak dağıtım kanallarındaki kesintilerin yerel ekonomik faaliyetleri azaltması küresel olarak toplam faktör verimliliğini GSYİH'nin %1 kadar azaltmasıdır. Son olarak ticaret yapma maliyetinin ortalama %5 artması %1'lik küresel ekonomik büyüme kaybına yol açacağı sonucuna varılmıştır (Buheji, 2020:218).

Çalışan nüfusa odaklanan ILO, 9 ila 35 milyon arasında yeni çalışan yoksul olacağını ve ekonomik faaliyetteki düşüşten kaynaklanan baskının, yoksulluk sınırına yakın veya bu sınırın altındaki işçileri zor duruma sokacağını savunmaktadır. İşsizlik tahminleri için kullanılan virüsün büyüme etkileri, dünya genelinde başlangıçta tahmin edilenden 8,8 milyon daha fazla çalışan yoksulluk içinde olduğunu gösterirken orta ve yüksek senaryolarda 20,1 milyon ile 35,0 arasında olacağı tahmin edilmektedir (ILO, 2020: 5).

IMF'in bir araştırması, düşük gelirli çalışanlar arasında evden çalışma yeteneğinin yüksek gelirlilere göre daha düşük olduğu ve Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan veriler ise, faaliyetlerin evden gerçekleştirilme olasılığı daha yüksek olan sektörlerin istihdamında daha küçük bir azalma olduğunu göstermektedir. Bu durum, düşük gelirli çalışanların evden çalışma olasılıklarının daha düşük ve pandeminin bir sonucu olarak gelir dağılımını kötüleştirecek olan işlerini kaybetme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (IMF, 2020a).

Geçmişte yaşanan ve Batı Afrika'nın bazı bölgelerini etkisi altına alan Ebola Salgını, sağlık salgınları bağlamında sosyal koruma önlemlerinin eksikliğinin yoksulluğu, işsizliği ve kayıt dışılığı artırdığını ve daha da büyük bir kırılma kısır döngüsüne yol açtığını göstermiştir (ILO, 2020:15). Benzer şekilde Mukherjee (2007) çalışmasında AIDS'in dünyanın en fakir ülkelerini daha da yoksullaştırdığını tespit etmiştir. AIDS'in özellikle Sahraaltı Afrika'daki etkisini görmek için aile geliri, gıda güvenliği, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi çarpıcı ekonomik göstergelere bakılmasını yeterli görmüştür. Hane reisini kaybetmek aylık gelirden yüzde 80'lik bir düşüşe neden olmaktadır. Bu bölgelerde HIV pozitif çiftçilerin haftalık çalışma saatleri sağlıklı çiftçilere göre yaklaşık %50 daha azdır ve bu durum gelir kaybına yol açmaktadır (Mukherjee, 2007:118-119).

4. Yoksulluğun Ölçülmesi

Dünya giderek eşitsizlikten ve eşitsizliğin yarattığı ekonomik ve sosyal adaletsizlikten rahatsızlık duymaktadır. Vatandaşlar ve politikacılar, birçok toplumda artan eşitsizliğin ve bunun siyasi istikrar, ekonomik büyüme, sosyal uyum ve hatta mutluluk üzerindeki potansiyel etkisinin farkındadırlar. Fakat eşitsizlik yoksullukla nasıl bağlantılıdır? Yoksulluk, kazanımları onları alttakilerin en üsttekilerden ne kadar uzakta olduğu ve arada ne olduğunu ele almaktadır. Eşitsizlik karmaşık olsa da dağılımın en altında bulunanların miktarı artarsa eşitsizliğin rahatsız edici bir yönü de ortaya çıkar.

Esasen yoksulluk, yaşamın gereklerini (yiyecek, temiz su, barınak ve giyecek) sağlamak için yeterli kaynağa sahip olmamayı ifade eder. Ancak günümüz dünyasında bu, sağlık hizmetlerine, eğitime ve hatta ulaşım erişimi kapsayacak şekilde genişletilebilir. Hükümet çevrelerinde, yoksulluk genellikle “mutlak yoksulluk” ve

“görelî yoksulluk” olarak tanımlanır. Her ülkenin kendi yoksulluk ölçüsü vardır. Ancak, “aşırı yoksulluk” konusunda genelde Dünya Bankası’nın tanımı tercih edilmektedir. Dünya Bankası Uluslararası Yoksulluk Sınırı olarak adlandırılan bir ölçek oluşturmuş ve 2015 yılından itibaren bu tanıma göre yoksulluk ölçülmektedir. Aşırı yoksulluk tanımını günde 1,90 ABD dolarının altında yaşayanlar olarak belirlenmiştir (Günde 1,90-3,10 dolar arasında geçinenler “ılımlı yoksul” olarak sınıflandırılır). Bu rakamlar, yalnızca geliri değil bir kişinin tüketiminin parasal değerine de dayanmaktadır (World Vision, 2021).

Yoksullukla ilgili öncü çalışmalarda, yalnızca fiziksel ihtiyaçları satın almak için gereken gelir olarak birincil yoksulluk eşiği sabitlenmiştir (Rowntree, 1901:87). 1900’lerin başından beri çok çeşitli eşikler oluşturulmuştur. Asgari bütçe standartları yaklaşımı, bu yüzyılın ilk yarısında yoksulluk kavramlarına egemen oldu. Bununla birlikte, sonraki dönemlerde, birçoğu temel ihtiyaçların mutlak veya fiziksel bir eksikliği olarak değil, sosyal olarak belirlenmiş veya göreceli bir yoksulluk olarak kavramsal anlayıştaki ilerlemeye yanıt olarak eşikler oluşturmak için daha geniş bir yöntem yelpazesi geliştirilmiştir (Bradshaw, 2001:2). Bu yaklaşımlar arasında bütçe standardı, gelir eşiği, subjektif ölçümler, karma yöntemler, mutlak yoksulluk (sosyal yardım standardı, ABD yoksulluk standardı, kısıtlı harcama yaklaşımı, bütçe standardı) sayılabilir. Daha yeni dönemlerde (1980 sonrası) ise normatif yoksulluk, hissedilen yoksulluk, görelî yoksulluk ve insani yoksulluk gibi yoksulluk sınıflandırmaları vardır.

Yoksulluğun sınıflandırılması kadar yoksulluğun ölçülmesi de önemlidir. Yoksulluğun sınıflandırılmasında yaşanan güçlükler yoksulluğun ölçülmesinde de görülmektedir.

4.1. Yöntem ve Bulgular

Çalışmada Alkire-Foster yöntemi kullanılmıştır. Alkire-Foster (AF) yöntemi, Sabina Alkire ve James Foster tarafından geliştirilen çok boyutlu yoksulluğu ölçmenin bir yoludur. Foster-Greer-Thorbecke yöntemi önlemlerine dayanarak, bireylerin aynı anda deneyimlediği, eğitim veya istihdam eksikliği veya kötü sağlık veya yaşam standartları gibi farklı yoksulluk türlerinin sayılmasını içerir. Bu yoksulluk profilleri, kimin yoksul olduğunu belirlemek için analiz edilir ve daha sonra çok boyutlu bir yoksulluk endeksi oluşturmak için kullanılır (OPHI, 2021).

Yoksulluğun ölçülmesinde sadece bir faktör kullanarak karşılaştırma yapmak oldukça güçtür. Alkire Foster çok boyutlu ölçüm yöntemi gelir yoksulluğu endekslerini tamamlayan ölçümler oluşturmak için yoksulluk veya refahın birkaç farklı "boyutunu" birleştirebilen esnek bir tekniktir. Alkire Foster yöntemi, maruz kaldıkları yoksullukların kapsamını göz önünde bulundurarak “kimin yoksul olduğunu” belirler. Bu bilgileri, insanların nasıl fakir olduğunu ortaya çıkarmak için sağlam ve kolayca alt bölümlere

ayrılabilir (coğrafi alan, etnik köken, cinsiyet ve diğer sosyal gruplara göre) bir şekilde toplumsal yoksulluğu yansıtacak şekilde toplar. Alkire Foster yöntemi kullanılarak oluşturulan önlemler, yoksunluklar arasındaki bağlantıları belirleyebilir ve politika tasarımı iyileştirebilir. Alkire Foster yöntemi, çeşitli kullanımları ve avantajları olan önlemler oluşturmak için STK'lar, hükümetler, ajanslar ve özel sektör tarafından kullanılabilir. Alkire Foste yönteminin politika yapıcılara faydaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (OPHI, 2021:1).

-Kaynakların etkin dağılımını sağlama. AF yöntemi ile politika yapıcılar en yoksul insanları ve en yoksun oldukları göstergeleri belirleyebilirler. Bu bilgi, yoksulluğu azaltmada en yararlı olabilecekleri kaynaklara yatırım yapmak için hayati önem taşımaktadır.

-Politika tasarımına yardımcı olma. Politika yapıcılar, hangi yoksunlukların yoksulluğu oluşturduğunu ve hangilerinin yoksul gruplar arasında ve içinde en yaygın olduğunu belirleyebilir, böylece politikalar belirli ihtiyaçları ele alacak ve yoksulluğu daha etkin bir şekilde azaltacak şekilde tasarlanabilir.

-Yoksunluklar arasındaki bağlantıları belirleme. AF yöntemi, yoksulluğun birçok farklı yönünü tek bir ölçümde birleştirir, yoksunluklar arasındaki bağlantıları yansıtır ve yoksulluk tuzaklarının belirlenmesine yardımcı olur.

-Etkileri zamanla gösterme. AF yöntemi, politikadaki değişikliklerin etkilerini tek başına gelirden daha hızlı yansıtabilir. Örneğin, bir bölgeye eğitimi iyileştirmeyi amaçlayan yeni bir sosyal program tanıtılırsa, eğitimden sağlanan herhangi bir faydanın bir gelir ölçüsüne yansıtılması uzun zaman alacaktır. Buna karşılık, çocukların okula devamını ve eğitimdeki başarısını içeren çok boyutlu bir yoksulluk ölçüsü, eğitimi iyileştirmeye yönelik politikaların sonuçlarını ortaya çıkarabilir ve eğitimin genel çok boyutlu yoksulluğa katkısını ölçebilir.

-Esneklik. Belirli kullanımlara, durumlara ve bağlamlara göre uyarlanmış ölçüler oluşturmak için farklı boyutlar, göstergeler ve sınır değerler kullanılabilir. Yöntem, yoksulluk önlemleri oluşturmak, Şartlı Nakit Transferleri veya hizmetlerden yararlananlar olarak yoksulları hedeflemek ve programların izlenmesi ve değerlendirilmesi için kullanılabilir.

-Diğer ölçümleri tamamlama. Çok boyutlu ölçümler, gelir gibi diğer yoksulluk ölçümlerini tamamlayabilir. Bu, bir ülkede yoksulluğun ne olduğunun daha iyi anlaşılmasını ve yoksulluk içinde yaşayan bireylerin ve hanelerin durumunun daha derinlemesine analiz edilmesini sağlar.

Bu çerçevede yoksulluk hesaplaması yaparken üç farklı boyut kullanılır. Bu boyutlar ve içeriği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Yoksulluğun Üç Boyutu

| | |
|-----------------|---------------------------|
| Sağlık | Beslenme |
| | Çocuk ölümü |
| Eğitim | Eğitim süresi |
| | Okula devam oranı |
| | Mutfakta kullanılan yakıt |
| | Temizlik |
| Yaşam standardı | İçme suyu |
| | Elektrik |
| | Barınma |
| | Varlık sahipliği |

Kaynak: UNDP, Global Multidimensional Poverty Index, 2019: 7

Alkire-Foster (AF) yöntemi birçok boyutlu yoksulluk endeksidir. Bu endeksin geleneksel yoksulluk ölçümlerine göre bazı avantajları vardır. Geleneksel yoksulluk göstergeleri aynı anda birden fazla yoksunlukla kimin mücadele ettiğini gösteremez. Buna karşılık Alkire-Foster yöntemi, her bir kişinin aynı anda karşı karşıya kaldığı çoklu yoksunlukları yansıtır. Küresel ve ulusal çok boyutlu yoksulluk endeksleri her zaman tutarlı göstergelerden oluşan bir gösterge tablosu kullanır ve bunlar çapraz yoksunluk profilleri üzerine kuruludur. Yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan temel istatistikler şunları içerir (OPHI, 2021:2):

- Yoksulluk insidansı: Çok boyutlu yoksul insanların yüzdesi.
- Yoksulluğun yoğunluğu: Yoksul insanların bir kerede karşılaştıkları yoksunlukların ortalama oranı.
- Yoksulluğun bileşimi: Her bir göstergede yoksul ve yoksun insanların yüzdesi

Alkire Foster metodolojisi iki adım içerir: maruz kaldıkları yoksunlukların aralığını dikkate alarak “kimin yoksul olduğunu” tanımlayan bir tanımlama yöntemi (ρ_k) ve sezgisel bir yoksulluk ölçüleri seti üreten bir toplama yöntemi ($M\alpha$) dir. Burada en yoksul insanları ve onların en yoksun oldukları boyutları hedef almak için ayrıştırılabilen geleneksel Foster, Greer and Thorbecke (FGT) yöntemi kullanılmaktadır (Alkire ve Roche,2012:18).

Tanımlama yöntemi (ρ_k), iki kesme kullanarak kimin zayıf olduğunu tanımlar. İlk kesme bir kişinin her boyutta yoksun olup olmadığınıdır. Örneğin, dokuz yaşındaki X, hafif derecede yetersiz beslenmiş, bir doz kızamık aşısı almamış, yeterli sanitasyon imkanlarına sahip bir evde yaşıyor ve okula gitmiyor. Yoksulluk sınırları “beslenmek, en az bir doz kızamık aşısı olmak, yeterli sanitasyona sahip olmak ve okula gidiyorsa” o zaman X dört boyuttan üçünde yoksundur. Eğer farklı bir sınır seçilseydi örneğin şiddetli yetersiz beslenmeye sahip olmak gibi X dört boyuttan sadece ikisinde mahrum kalacaktı. İkinci kesme: Bir kişinin yoksul sayılabilmesi için yoksun bırakılması gereken boyutlar aralığıdır. Birçok durumda, yoksulların en yoksulunu, aynı anda çeşitli yönlerden yoksun

kalmış insanları belirlemek istenir. Bunu yapmak için aynı anda en az üç boyuttan yoksun olanlar belirlenmek istenebilir. Eğer öyleyse, X üç boyuttan yoksun olduğu için çok boyutlu olarak yoksul kabul edilecektir. Ancak, en az dört boyutlu bir kesme seçersek, X yoksul olarak tanımlanmayacaktır. Burada basitlik açısından her boyutun eşit ağırlıklı olduğu varsayılmıştır (Alkire ve Roche,2012:19).

Toplama yöntemi (Mα), yoksulluğu ölçülecek gurubun oranını ve yaşadığı ortalama yoksunluk sayısını (veya ağırlıklı toplamı) belirler. Belirli koşullar çerçevesinde yoksunlukların aralığındaki artış, genel yoksulluk düzeyine yansır. Bu ölçüler, popülasyonun alt gruplarına ve boyuta göre, gruplar arasında yararlı karşılaştırmalara ve kimin en kötü durumda olduklarını ve hangi boyutlardan en çok yoksun olduklarını belirlemeye olanak tanıyarak bölünebilir.

Alkire-Foster Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (MPI)= H x A olarak formüle edilmiştir. Burada Sıklık (H): Yoksul insanların yüzdesi/Kafa sayım oranı, Yoğunluk (A) İnsanların yoksulluğunun yoğunluğu/ yoksul insanların yoksun olduğu boyutların ortalama yüzdesi olarak tanımlanmıştır. Burada ağırlıklı yoksunların %30'unu veya daha fazlasını yaşayan herkes yoksul kabul edilmektedir. Yoksul kişilerin yoksun bırakıldığı tüm durumlarda ortalama yoksulluk açığını hesaplayarak normalleştirilmiş yoksunluk açığının hesaplanmasını gerektirir. Bu hesaplama şu formülle yapılmaktadır.

$$g_{ij} = \frac{z_j - \tilde{x}_{ij}}{z_j}$$

Yöntemin işleyişi ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. Örnek 1

| | Sağlık | Eğitim Süresi | Konut Endeksi | Yetersiz Beslenme |
|--------|--------------|---------------|---------------|-------------------|
| 1.Kişi | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun değil |
| 2.Kişi | Yoksun | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun |
| 3.Kişi | Yoksun | Yoksun | Yoksun | Yoksun |
| 4.Kişi | Yoksun değil | Yoksun | Yoksun değil | Yoksun değil |

Bu tablodaki verilere göre kimler ne kadar yoksul sayılacağı şu şekilde hesaplanmaktadır. Öncelikle yoksun olunan kriterleri gösterecek yeni bir sütün oluşturulur.

Tablo 3. Örnek 2

| | Sağlık | Eğitim Süresi | Konut Endeksi | Yetersiz Beslenme | Skor |
|--------|--------------|---------------|---------------|-------------------|------|
| 1.Kişi | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun değil | 0 |
| 2.Kişi | Yoksun | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun | 2 |
| 3.Kişi | Yoksun | Yoksun | Yoksun | Yoksun | 4 |

| | | | | | |
|--------|--------------|--------|--------------|--------------|---|
| 4.Kişi | Yoksun değil | Yoksun | Yoksun değil | Yoksun değil | 1 |
|--------|--------------|--------|--------------|--------------|---|

Daha sonra skor değeri 2'den büyük olan satırlar oranlanır. Çok Boyutlu Yoksulluk Kişi Sayısı (H)= 2/4 olarak hesaplanır. Buna göre nüfusun %50'si yoksuldur. Sonraki aşamada yoksullar arasında yoksunluğun yoğunluğu (A) hesaplanır.

Tablo 4. Örnek 3

| | Sağlık | Eğitim Süresi | Konut Endeksi | Yetersiz Beslenme | Skor | |
|--------|--------------|---------------|---------------|-------------------|------|-----|
| 1.Kişi | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun değil | 0 | |
| 2.Kişi | Yoksun | Yoksun değil | Yoksun değil | Yoksun | 2 | 2/4 |
| 3.Kişi | Yoksun | Yoksun | Yoksun | Yoksun | 4 | 4/4 |
| 4.Kişi | Yoksun değil | Yoksun | Yoksun değil | Yoksun değil | 1 | |

Yoksullar arasında yoksunluğun yoğunluğu (A) = (2/4+4/4)/2= 3/4. Yani ortalama olarak, yoksulların %75'i yoksundur. Buradan çok boyutlu yoksulluk endeksi şu şekilde hesaplanır.

$$MPI= H \times A (2/4) \times (3/4) = 6/16 = 0,375$$

Elde edilen sonuçta rakamın büyümesi yoksulluğun arttığını, küçülmesi ise yoksulluğun azaldığını göstermektedir. Yıllar itibarıyla yapılan karşılaştırmalarda da bu çerçevede ülkede yoksulluğun artıp artmadığına karar verilmektedir.

Türkiye için 2003 yılında yapılan hesaplamada MPI değeri 0,028 olarak hesaplanmıştır. 2019 ve 2020 yılları için veri eksikliğinden dolayı Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi'nin hesaplanamadığı belirtilmiştir. Türkiye için yapılan çalışmada 2019 ve 2020 yılı önceki yıllarla karşılaştırılarak Covid-19 döneminde yoksulluğun artıp artmadığı ölçülmüştür. Hesaplamalarda aşağıda yer alan Tablo. 5 ve Tablo. 6'daki verilerden yararlanılmıştır. Bu kapsamda Alkire-Foster yöntemine göre yapılan hesaplamalarda 2018 yılına göre 2019 ve 2020 yılında yoksulluk artmıştır. Fakat 2019 yılına göre 2020 yılında yoksulluk azalmıştır. 2019 yılında 2018 yılına göre yoksulluk indeksi 0,33 artış göstermiştir. 2020 yılında ise yoksulluk indeksi 0,06 oranında azalma göstermiştir.

Tablo 5. Yoksulluk Göstergeleri 1

| | Okula Gitmeyen Çocuklar | Kafa Sayımı Oranı | Okuma Yazma Bilmeyen | İlkokul | İlköğretim | Ortaokul ve Denge Meslek Okulu | Uzun sürelili işsizlik | İşsizlik Oranı |
|------|-------------------------------|-------------------------|----------------------------|------------|------------|---|------------------------------|-------------------|
| 2010 | 247866 | 16,1 | 3 825 644 | 15 709 975 | 10 820 045 | 3 127 204 | 536000 | 11,9 |
| 2011 | 311775 | 16,3 | 3 171 270 | 15 333 800 | 11 986 436 | 2 856 407 | 431000 | 9,8 |
| 2012 | 404089 | 15 | 2 788 757 | 15 220 028 | 12 669 905 | 2 849 999 | 406000 | 9,2 |

| | | | | | | | | |
|------|--------|------|-----------|------------|------------|------------|--------|------|
| 2013 | 342826 | 15 | 2 654 643 | 14 994 232 | 13 018 720 | 2 828 299 | 455000 | 9,7 |
| 2014 | 277326 | 14,7 | 2 663 096 | 19 711 895 | 10 690 444 | 5 954 049 | 48000 | 9,9 |
| 2015 | 277670 | 14,3 | 2 644 144 | 19 825 078 | 9 323 169 | 7 269 584 | 455000 | 10,3 |
| 2016 | 310864 | 13,5 | 2 482 432 | 19 805 044 | 8 481 757 | 8 473 020 | 485000 | 10,9 |
| 2017 | 273461 | 13,9 | 2 336 847 | 19 546 890 | 8 691 859 | 8 823 751 | 530000 | 10,9 |
| 2018 | 430284 | 14,4 | 2 198 088 | 18 282 367 | 8 832 635 | 9 725 445 | 541000 | 11 |
| 2019 | 587108 | - | 2 024 979 | 17 579 747 | 5 678 694 | 13 365 564 | 707000 | 13,4 |
| 2020 | 743932 | - | 1 914 783 | 17 002 824 | 5 468 879 | 14 077 879 | 679000 | 13,2 |

Kaynak: TÜİK & Dünya Bankası

Tablo 6. Yoksulluk Göstergeleri 2

| | Sağlık Sigortası | Elektriğe Ulaşım % | Su Stres Düzeyi | Çocuk İstihdamı* |
|------|------------------|--------------------|-----------------|------------------|
| 2010 | 994747 | 100 | 34,83 | |
| 2011 | 1530855 | 100 | 36,17 | |
| 2012 | 1706791 | 100 | 37,51 | 893000 |
| 2013 | 1742524 | 100 | 38,92 | |
| 2014 | 2050970 | 100 | 40,33 | |
| 2015 | 2236261 | 100 | 41,75 | |
| 2016 | 2472180 | 100 | 43,16 | |
| 2017 | 2851887 | 100 | 44,57 | |
| 2018 | 2918959 | 100 | 45,46 | |
| 2019 | 3066521 | 100 | 46,66 | 720000 |
| 2020 | 2786754 | 100 | 47,86 | |

Kaynak: TÜİK & Dünya Bankası *TÜİK tarafından 7 yılda bir yapılmaktadır.

5.Sonuç

Yoksulluğun ortaya çıkmasında birçok etken söz konusudur. Yoksulluk ülkeye, bölgeye ve küresel düzeyde diğer faktörlere göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak, bu nedenler arasında bir ortak nokta vardır. Bu nedenlerin anlaşılmasında felsefi perspektifler ve özellikle mikro ve makro düzeyde bazı faktörleri içeren tarihsel perspektifler dikkate alınabilir. Yoksulluğun nedenleri üzerine davranışsal, yapısal ve politik teoriler vardır. Literatüre bakıldığında yoksulluğun en temel nedenleri olarak eşitsizlik ve marjinalizasyon (ekonomik ve sosyal eşitsizlik), çatışma, açlık, yetersiz beslenme ve bodurluk (büyüme engelleri), zayıf sağlık sistemleri (özellikle anneler ve çocuklar için), temiz su, sanitasyon ve hijyen erişimini düşük olması yada hiç olmaması, iklim değişikliği, eğitim eksikliği, kötü bayındırlık ve altyapı, devlet desteği eksikliği, iş veya geçim sıkıntısı ve rezerv eksikliği (nakit, tasarruf ve kredi) olarak sıralanabilir. Salgınlar ve pandemiler burada sayılan nedenlerin birçoğunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yoksulluğun kalıcı ve yüksek düzeyde olması yoksulluğun öncelikle toplumun örgütlenme ve kaynakların tahsis edilme biçiminin bir sonucu olduğunu göstermektedir.

Bir ülkede yoksulluğun nasıl ortadan kaldırılacağına dair kararlar, o ülkede oluşturulmak istenen toplum türüyle ilgili siyasi otoritenin seçimleriyle de ilgilidir. Refah seviyesi yüksek olan ülkelere yoksulluğun olmayacağı ya da bunun yanlış seçimler sonucu ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Fakat sıkı para politikaları yoksulluğu ve eşitsizliği derinleştirebilmektedir. Bunun dışında bir ülkede yoksulluk riskini arttıran bazı faktörler vardır. Bu faktörler şu şekilde sıralanabilir.

- İşsizlik veya düşük ücretli veya güvencesiz işe sahip olma,
- Düşük eğitim ve beceri seviyesi,
- Ailenin büyüklüğü ve türü,
- Cinsiyet,
- Sakatlık veya hastalık,
- Azınlık etnik grupların üyesi olmak ve
- Uzak veya çok dezavantajlı bir toplulukta yaşamaktır.

Sonuç olarak, pandemin toplumsal bir problem olan yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini giderek derinleştirdiğini, bundan dolayı da özellikle hassas/kırılgan ve dezavantajlı durumda olan grupların daha kapsayıcı politikalarla koşullarının iyileştirilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda pandeminin yoksulluğu arttırıcı bir etkisi olduğu açıktır. Yoksulluk pandeminin kendisinden dolayı ortaya çıkabileceği gibi yoksulluk riskini arttıran diğer faktörlerden de ortaya çıkabilir. Pandemi dönemlerinde yoksulluğun derinleşmemesi ve eşitsizliğin artmaması için yoksulluk riskini arttıran faktörün iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Yukarıda sayılan faktörlerden hangisinin daha baskın olduğunun belirlenmesi pandemi dönemlerinde yoksulluğun derinleşmesini önlemeye yönelik politika tercihlerini belirlemede yardımcı olacaktır. Açıktır ki sorunun kaynağı tespit edilmeden çözümün bulunması pek mümkün değildir.

Covid-19, ülkelerin sağlık sistemlerine büyük bir yük getirmiş ve bu sorunun çözümünde özellikle mali yetersizliği olan ülkelere uluslararası yardımı gerekli kılmıştır. Uluslararası destek yanında ülkelerin sosyal ve ekonomik uyumu güçlendirmeye yönelik çalışmaları önem kazanmıştır. Normal dönemlerde olduğu gibi pandemi dönemlerinde de yoksullukla mücadele de temel nedenlere inmeyi gerektirmektedir. İş olanaklarının eksikliği, iş kapasitesi ve sosyal dışlanmaya yol açan sorunların çözümüne yönelik politikaların uygulanması yoksullukla mücadelede önem kazanmaktadır.

Uluslararası destekle birlikte aktif kapsayıcı politikaların geliştirilmesi, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde en iyi uygulamaların ve bilgilerin paylaşımı salgın ve pandemilerin yoksulluk üzerindeki derin etkilerinin azaltılmasında önem kazanmaktadır. Toplumun iş beklentilerini ve iş kapasitesini arttırmaya yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi, sosyal ve ekonomik dışlanmaya karşı savunmasız olanlara odaklanan ayrımcılık karşıtı faaliyetler, gençler veya azınlıklar arasındaki işsizliği gidermeye yönelik, sektörler arası ve sosyal açıdan yenilikçi yaklaşımlar küresel düzeyde yoksulluğu azaltmak ve salgının

yarattığı derin etkilerin azaltılması için uygulanan politikaların etkinliği üzerinde olumlu katkı yaratacaktır.

Salgınlar ve pandemiler sonrası ortaya çıkan olumsuzlukların giderilmesinde literatürde yer alan ve yukarıda sayılan önlemler önemlidir. Bu dönemlerde uygulanacak politikaların etkinliğinde önceki dönemde yapılan iyi uygulamalar ve mevcut krizdeki iyi ülke örnekleri bir rehber olarak kullanılabilir. Fakat bunlar kadar önemli olan bir durumda ülkeye uygun çözümlerin bulunmasıdır. Ülkelerin ekonomik yapıları farklı olduğu gibi sosyal yapıları da farklıdır. Ülkeler pandemi dönemlerinde yoksullukla mücadele ederken sadece ekonomik yapıya değil toplumun sosyal yapısına da bakmaları gerekmektedir. Ekonomik ve sosyal yapı iyi analiz edilip uygulanan politikaların başarılı olma ihtimali daha yüksek görünmektedir.

Kaynakça

- Alkire, S., Roche, J.M., (2012), “Beyond Headcount: The Alkire-Foster Approach to Multidimensional Child Poverty Measurement”, Editör: Isabel Ortiz, Louise Moreira Daniels, Solrun Engilbertsdottir, UNICEF, NewYork, 18-21.
- Bradshaw, J. (2001), “Child Poverty and Child Outcomes “, *Children & Society* Vol: 16 (2002) pp. 131–140 Published online in Wiley InterScience (www.interscience.wiley.com). DOI: 10.1002/CHI.707
- Buheji, M., Katiane da Costa, C., Godfred, B., Bartola, M., Yuri, L., Simone, S., Mohammed H. & Tulika, C. (2020), “The Extent Of Covid-19 Pandemic Socio-Economic Impact on Global Poverty, *A Global Integrative Multidisciplinary Review*, American Journal of Economics, 10(4): 213-224.
- Decerf, B., Francisco H. G. F., Daniel G. M. & Olivier S. (2020), “Lives and Livelihoods: Estimates of the Global Mortality and Poverty Effects of the Covid 19 Pandemic”, *IZA – Institute of Labor Economics*, 1-37.
- Dünya Bankası, Poverty, <https://data.worldbank.org/topic/poverty>.
- Han, J., Bruce D. M. & James X. S. (2020), “Income and Poverty in the Covid-19 Pandemic”, *NBER Working Paper*, No. 27729, 1-33.
- IMF (2020a), Gabriela, C. & Futoshi, N. “How COVID-19 Will Increase Inequality in Emerging Markets and Developing Economies”, October 29 2020, <https://blogs.imf.org/2020/10/29/how-covid-19-will-increase-inequality-in-emerging-markets-and-developing-economies/>
- IMF (2020b), Daniel, G., Stefania, F. & Johannes, W. “COVID-19: Without Help, Low-Income Developing Countries Risk a Lost Decade”, August 27 2020, <https://blogs.imf.org/2020/08/27/covid-19-without-help-low-income-developing-countries-risk-a-lost-decade/>

- ILO (2020), “COVID-19 and the World of Work: Impact and Policy Responses”, Downloaded at https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_738753.pdf
- Mukherjee, Joia S. (2007), “Structural Violence, Poverty and the Aids Pandemic”, *Development*, 50(2), 115-121.
- Ningrum, P. A., Alexandra, H. & Saputra, A. (2020), “The Potential of Poverty in the City of Palangka Raya: Study Smis Affected Pandemic COVID-19”, *Budapest International Research and Critics Institute-Journal*, (BIRCI-Journal), Volume 3, No 3, August, 1626-1634.
- OPHI, (2021), “Alkire-Foster Method”, <https://ophi.org.uk/policy/alkire-foster-methodology/>
- Parolin, Z., Megan, C., Jordan, M., Jane, W. & Christopher, W. (2020), “Monthly Poverty Rates in the United States During the COVID-19 Pandemic”, *Poverty and Social Policy Working Paper*, October 15, 1-24.
- Ratcliffe, C.&Mc Kernan, S-M. (2010), “Childhood Poverty Persistence: Facts and Consequences”, *The Urban Institute*, Brief 14 June, 1-10.
- Rowntree, B. S. (1901), *Poverty, a Study of Town Life*, Macmillan and Co. Limited, New York, 1-437.
- Suryahadi, A., Al Izzati, R., & Suryadarma, D. (n.d.). (2020), “Estimating the Impact of Covid-19 on Poverty in Indonesia”, *Bulletin of Indonesian Economic Studies*, 1–34. <https://doi.org/10.1080/00074918.2020.1779390>
- Sumner, A., Hoy, C. & Ortiz-Juarez, E. (2020a), “Estimates of the Impact Of COVID-19 on Global Poverty”, *Working Paper 2020/43, World Institute for Development Economics Research (WIDER)*, United Nations University, Helsinki.
- Sumner, A., Ortiz-Juarez, E. & Hoy, Chris. (2020b), “Precarity and the Pandemic: COVID-19 and Poverty Incidence, Intensity, and Severity in Developing Countries”, *WIDER Working Paper*, 2020/77, 1-24.
- Social Watch. (2019), “ILO: Poor Quality Employment a Major Challenge”, | *Social Watch*. Retrieved 12 May 2020, from <http://www.socialwatch.org/node/18215>
- Tavares, Fernando Flores & Betti Gianni (2021). “The Pandemic of Poverty, Vulnerability, and COVID-19: Evidence from a Fuzzy Multidimensional Analysis of Deprivations in Brazil”, *World Development*, Volume 139.
- TÜİK (2020). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2020-37404#:~:text=E%C5%9Fde%C4%9Fer%20hanehalk%C4%B1%20kullan%C4%B1labilir%20fert%20medyan,%21%2C9%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.>

- University of Minnesota Libraries Publishing (2010), Social Problems: Continuity and Change, <https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/2-4-the-consequences-of-poverty/#:~:text=Poor%20people%20are%20more%20likely%20to%20have%20several%20kinds%20of,likely%20to%20commit%20street%20crime>
- UN (2020a), Everyone Included: Social Impact of COVID-19. <https://www.un.org/development/desa/dspd/everyoneincluded-covid-19.html>, Everyone Included: Social Impact of COVID-19 | DISD (un.org)
- UN (2020b), UN/DESA Policy Brief #86: The Long-term Impact of COVID-19 on Poverty, 15 October 2020.
- UNU (2020), UNU.edu (<https://unu.edu/news/news/covid-19-could-drive-global-poverty-back-over-one-billion-people.html>)
- UNDP (2019), “Global Multidimensional Poverty Index 2019”, *United Nations Development Programme and Oxford Poverty and Human Development Initiative*, 1-21.
- World Vision (2021), “What is Poverty? It’s not as Simple as you Think”, <https://www.worldvision.ca/stories/child-sponsorship/what-is-poverty>
- Yasmin S., Alam M.A., Bin Ali F., Banik Rr.& Salma N. (2021), “ Psychological Impact of Covid-19 among People from the Banking Sector in Bangladesh: A Cross-Sectional Study, *International Journal of Mental Health and Addiction*, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00456-0>